

הקשר בין איכות הסביבה לתזונה ולתעשיות הענק

“אומה ההורסת את אדמתה, הורסת את עצמה” פרנקלין. ד. רוזוולט (1882-1945)

אחת לארבע שנים נכחד גזע מעולם החי. במאה שנה נגדעים ונעלמים 25 - סוגי צומח. זהו קצב ההכחדות הנורמלי, ללא התערבות של גורם חיצוני. לאחר הופעת האדם ושליטתו על מערכות קיום החיים על-פני כדור הארץ, קצב הכחדת מיני החיות והצמחים החל גדל במהירות. עד לרגע זה ממש איבדנו כ-1/4 מכלל החיות והצמחים בכדור הארץ. רובה של ההכחדה המסיבית הזו התרחש במאה שנים האחרונות. כיום קצב הכחדת בעלי החיים והצומח בכדור הארץ הוא בין 17,000-100,000 גזעים לשנה. (ההבדל במספרים נעוץ בדעותיהם הנחלקות של החוקרים). הכחדה מוחלטת כזו של גזעים נצפתה בפעם האחרונה בתקופת הדינוזאורים והיא קרתה 5 פעמים בלבד ב-5 מיליארד השנים לקיומו של כדור הארץ. החוקרים כולם מסכימים שבקצב ההכחדה הנוכחי, העומד בראש פירמידת החיות, והגורם העיקרי להכחדה ולהרס, צפוי לגורל דומה אם לא ייעשה שינוי דראסטי באורחותיו. הכוונה כמובן לאדם.

הקשר בין מצב הסביבה למצב הכיס:

מדוע עולם שפוי ונאור לכאורה הולך בדרך בטוחה לאבדון? מדוע האנשים בעלי ההשפעה וההחלטות אינם עושים דבר? התשובה נעוצה בכסף ובשיטת הכלכלה הגלובאלית. כסף הוא מושג מופשט. רעיון שנוצר כדי להקל על המסחר בין בני האדם. מושג מופשט זה הלך והתפתח עד אשר הפך כיום למושג פיזי וברור. כיום רוב האנשים רואים באגירת ממון מדד למעמד חברתי גבוה. מי שאין בידו כמות מספקת של כסף והמקביל לו, קרי מוצרי יוקרה (מכוניות פאר, טלוויזיות ענק, מכשירי בידור ביתי וכ"ו), אינו נחשב כאדם מצליח. מי שאינו נחשב לאדם מצליח מפתח רגשי נחיתות ומשקיע יותר שעות עבודה כדי להגיע לסטטוס הנחשב ולהתקבל לחברת בני האדם כשווה. חוסר שוויון זה בין עשירים לעניים עלה בהדרגה במאה השנים האחרונות, אך משנות השישים של המאה ה-20 ואילך החלה עלייה מסיבית של ממש. בין 1960 ל-1989 ההבדל המספרי בין העניים לעשירים הוכפל!

המשוואה פשוטה:

העומדים בראש פירמידת ההון בעולם הם תאגידי מוצרי היוקרה, יצרני התרופות והכימיקלים ותאגידי המזון הענקיים. (השימוש במילה ענק אינו מקרי, בארה"ב רוב הייצור והשיווק של מוצרי המזון מתבצע ע"י שתי חברות ענק בלבד). השוכבים בתחתית הפירמידה נאבקים לטפס מעלה בעזרת צריכה וקנייה של מוצרים שהם הם המבדילים בינם לבין העשירים. צריכה זו כמובן מגדילה את הפער בין תחתית הפירמידה לראשה מכיוון שהמרוויחים הם היצרנים עצמם. וכך הלאה במעגל קסם אינסופי. כדי לספק את הביקוש ההולך וגובר של ארצות המערב למוצרי מותרות, בשר, תרופות וכימיקלים ומזון מתועש, מנצלים איילי ההון הגדולים, ביניהם ממשלות שלמות, את רזרבות השפע של הכוכב השייכות לכולנו. הם משמידים יערות עד כדי לשתול מספוא למאכל בהמות, מרעילים את ילדינו בכימיקלים למזון ולחקלאות ומשעבדים אותנו לתרופות מזיקות. הכל בשם הכסף או למענו.

חוסר שוויון משווע זה, גורם לכך ש-20% מהאוכלוסייה העשירה בעולם, שולטים על-82% ממקורות השפע בעולם. בעוד ל-20% מהאוכלוסייה הענייה בעולם יש גישה רק ל-1.4% ממקורות השפע הללו. לשם המחשה דמיינו כפר בן 100 תושבים. ל-20 אנשים בכפר יש גישה לאוכל המשובח, לבתים הנוחים ולשאר השפע שהכפר מציע. 60 אנשים בכפר נאבקים על קיומם וקונים מוצרים מיותרים מהעשירים הראשונים בתקווה לשיפור חייהם. ושארית בני הכפר, 20 במספר, מתים מרעב. פער כה גדול בין עשירים לעניים מעולם לא התקיים בחברות דמוקרטיות יציבות אלא רק בחברות דיקטטוריות שהובילו לאנארכיה חברתית כגון המצב בגרמניה לפני מלחה"ע השנייה. החלק הצפוני בעולם הוא גם העשיר ביותר וריכוז הכוח והכסף נמצא בשלושה מוקדים: צפון אמריקה, אירופה וצפון אסיה. רבע מאוכלוסיית העולם מתגוררת באזורים אלו, אך אותם 25% צורכים 60% מהמזון העולמי, 70% ממאגרי האנרגיה העולמיים ו-85% מהעץ. בו בזמן מתים מרעב אלפי אנשים כל שעה. אנשים שמתים מרעב כדי שהעולם המערבי יקבל את מוצרי המותרות והמזון היקר שלו.

לא תהיה זו הגזמה אם נאמר שבקניית המבורגר, מכונית יוקרה מיותרת או חזייה שעולה 600 ₪ אנו גוזרים גזר דין מוות, פשוטו כמשמעו, על אלפי אנשים ועל אלפי דונמים של יער.

ריכוז הכוח והעושר בידם של מס' אנשים ותאגידי ענק עולמיים הפך כמה אנשים ופוליטיקאים מסוימים לעשירים מאוד, אך גם הולך ויוצר את הקטסטרופה שאליה אנו צועדים בשאננות כה רבה. מומחים מעריכים שכבר בדור הקרוב יגיע העולם למצב של "אפס ניצול", מצב שבו כדור הארץ לא יכול יותר לתמוך בקיום חיים. אך גם הכוכב לא "ישמיד" אותנו, אנו נעשה זאת כמו ידנו. השימוש בחומרי הדברה לחקלאות עלה מאז מלחמה השנייה ב-3000%, אך עלייה זו אין משמעותה ירידה באובדן יבולים למזיקים, ההפך הוא הנכון, אנו מפסידים 20% יותר מהיבולים למזיקים מאשר ב-1945 ואנו זקוקים לחומרים מסוכנים יותר ויותר כדי להשמיד מזיקים שהספיקו להתחסן כנגד חומרים קודמים. חרק ממוצע יכול להוליד מיליוני דורות בתקופת חיים של האדם, דורות שיהפכו לעמידים בפני חומרי הדברה כימיים. האדם לעומת זאת זקוק לאלפי שנים של אבולוציה כדי להתמודד עם חומרים אלו. התוצאה: חומרים כימיים מרעילים את ילדינו, את מי השתייה ואת הסביבה. לדוגמא:

- מס' הילדים החולים בסרטן גדל לממדים מפחידים מאז 1970, תקופה שבה השתמשו במחצית מהכימיקלים בהם משתמשים היום, והגיע למצב שבו יש סיכוי של 1:600 לסרטן בילד לפני גיל 10.
- כיום, מחלת הסרטן, הינה הגורם מס' 1 למוות בקרב ילדים, אחרי תאונות דרכים, והיא המחלה העיקרית ממנה מתים ילדים בימינו.
- ל-99% מהאמהות באמריקה יש שרידים של כימיקל בשם DDT בחלב האם שלהן. DDT הוכח כגורם סרטן מסוכן ביותר.
- ב-1950 מס' הסטודנטים העקרים בארה"ב עמד על 0.5 אחוז. ב-1978 גילו שמספר זה עלה ב-25%, בו בזמן שספירת הזרע ירדה ב-30%. חלק מהחוקרים תולים את האשם בכימיקל בשם Chlorinated Hydrocarbon שנועד לגרום לחרקים להפוך לעקרים. חלק מהחוקרים מצביעים על אריזות המזון מפלסטיק המכילים חומרים שמחקים את ההורמון הנשי אסטרוגן ושהוכחו כגורמים לעקרות בגברים ולסרטן השד בנשים.
- עד 1960 כמעט ולא השתמשו באנטיביוטיקה לטיפול בחיות משק. השימוש באנטיביוטיקה בחיות עלה מאז כל כך עד שכיום 55% מהאנטיביוטיקה המיוצרת בארה"ב, למשל, מיועדת לצריכת חיות משק. מיותר לציין שאנטיביוטיקה זו מגיעה היישר לגופינו. בצריכת אנטיביוטיקה בכמויות כה גדולות, הפכנו כמו ידנו סוגים מסוימים של נגיפים לעמידים בפני אנטיביוטיקה. תופעה זו עלולה לגרום לפריצת מגיפות בקנה מידה שלא היה ידוע עד כה. באירופה אסרו על השימוש באנטיביוטיקה לחיות שנועדו לאכילה, אך בישראל אין איסור כזה וכמויות אנטיביוטיקה עצומות מואכלות לבקר ולעופות כדבר שבשיגרה. אך זה עוד לא הכול:
- לפי מחקר של חוקר הימים ג'יימס וו. פורטר מאוניברסיטת ג'ורג'יה, ישנה התפוצצות אוכלוסין של חיידקים ונגיפים שמקורם בבני אדם במימי האוקיינוסים בעולם. חיידקים אלו אחראים להרג אלמוגים בקנה מידה רחב. הוא מעריך ש-20% עד 30% מהריפים באוקיינוסים נמצאים בסכנה. פורטר מצוין שזו עלייה של 446% מאז 1996. מקור הנגיפים והחיידקים הללו, בהזרמת מי שופכין ממפעלים ליצור בשר למימי האוקיינוסים, והזרמת אנטיביוטיקה, בעיקר מחוות לגידול בשר, למי הים. מיותר לציין שנגיפים אלו מסוכנים גם לבני אדם.
- הפרשות החיות ממפעלי הבשר והעופות הם גם האחראים הגדולים ביותר לזיהום הסביבה. הפרשות הצואה הללו הנושאות בחובם חיידקים מחוללי מחלות, הורמונים, אנטיביוטיקה ושאר כימיקלים מזרמים היישר לביוב ומשם לתוך מאגרי המים שלנו. אין לשער כמה אנשים חולים ומתים כל יום מחשיפה לחיידקים, לכימיקלים ולהורמונים שמקורם בהזרמת שפכי מפעלי הבשר למקורות המים שלנו. תעשיית הבשר, העופות והחלב הם צרכני המים הגדולים בעולם והם האחראים הישירים להידלדלות מאגרי האקוויפר והכנרת. הפקת בשר בקר צורכת כמות מים הגדולה פי-100 מאשר גידול ירקות. לדוגמה, לפי

ד"ר ג'ורג' בורגסטרומ, יושב ראש המחלקה לתזונה, מזון ומדע באוניברסיטה לחקלאות במישיגן, כמות המים הדרושה להפקת חצי ק"ג בשר בקר עומדת על כ-10,000 ליטר. כמות המים להפקת חצי ק"ג חסה למשל, עומדת על כ-100 ליטר. לצורך המחשת הכמות, 10,000 ליטר הם כמות המים הדרושים לרחצה לאדם המתקלח כל יום במשך חצי שנה.

ההסבר לשאננות האופפת כל בקשר למצב הקטסטרופלי שבו הסביבה שלנו מצויה הוא פשוט: אנו חיים בעולם ובמערכת עקרונית המושתתים על כסף, סיפוקים מידיים ומחשבה לטווח קצר. קצב החיים שלנו הולך וגדל, אנו משקיעים יותר זמן בעבודה ופחות זמן בהתבוננות בעצמנו ובסביבה. הקשר בינינו ובין הטבע הצטמצם לטיולי סוף שבוע בפארקים מגודרים ורוב הזמן אנו משוקעים בקוביות בטון ממוזגות בתוך נוף אורבני וקר. פרסומות מפציצות את מוחנו כל שניה מהיממה במסרים תת-הכרתיים המקבעים את הסטנדרטים של העולם החדש. "למי יש זמן לסביבה? את מי זה מעניין? החיים קצרים מדי, תנו לי ליהנות ממה שיש". זוהי המנטרה הסמויה או הגלויה של רובנו. הבעיה היא שנגמר לנו הזמן. הטבע לא יכול יותר לסבול את ההפקרות שבה אנו נוהגים במשאבים שנועדו לא רק להומו סאפינס אלא לכלל החיים על-פני הכדור. היהרה, היומרנות והאדנות המסוכנות שבן אנו נוהגים לא ישמידו רק את הטבע, הן ישמידו אותנו הרבה לפני כן.

רוב הסיכויים שנזכה לראות את 20 השנה הקרובות בלי חשש לקטסטרופה אמיתית, אך אם לא ייעשה שינוי אמיתי ב-20 שנה הקרובות, חיינו יהיו גיהינום. הנפט ומוצריו מרכיבים כמעט כל דבר שאנו מכירים, החל ממוצרי פלסטיק פשוטים ועד למחשבים המשוכללים המפעילים טילים אטומיים. עליות מחירים בכל תחומי החיים, כהשלכה ישירה של עליית מחירי הנפט, יהיו דבר שבשגרה. מלחמות פרצו כבר בגלל דברים פשוטים מאלה, לכן יהיה זה סביר להניח שמלחמות על נפט ומשאבים יפרצו בקנה מידה עולמי. התנועה-היבשתית והאוורירית-תוגבל: מהומות וכאוס ימשלו בכל פינה. מגפות בקנה מידה תנ"כי יפרצו עקב קריסת שירותי הבריאות, ו"בני המזל" שבינינו שיזכו לראות את השחר בעוד עשרים שנה ישקיפו על עולם מבוותר, זרוע אימה והרס.

אין ברצוני לשמש כנביא זעם אך אלו הן העובדות. גם תושבי אימפריית רומא חשבו שהאימפריה תחזיק מעמד לנצח. הם טעו, רומא נפלה עקב הדלדלות בשל שימוש יתר במשאבי האנרגיה שהיו באותה תקופה- העצים. כל פרט בחברה יכול להשפיע, במעגל החיים האישי שלו ובמעגל החיים של סביבתו. השינוי הקטן שתחולל/י בהרגלי החיים שלך יכול להניב תוצאות עצומות בעוד כמה שנים. כמו במשל על הפרפר וההוריקן, שינויים גדולים מורכבים משינויים קטנים. ככל שנהיה מודעים, ברמת חיי היום-יום שלנו, לדברים הגורמים נזקים לנו ולסביבה, כך נוכל למנוע אותם. בכך שהפסקתי לאכול בשר עזרתי לעוד קומץ עצים להינצל, שיפרתי במעט את איכות האוויר, מנעתי סבל ממעט חיות ושיפרתי בהרבה את איכות חיי ובריאותי שלי. אני לא מנסה להנחיל את מערכת העקרונות והאמונות שלי עליכם, אני יודע שיש מי שאינם מוכנים לוותר על התענוג שבאכילת בשר, זה מובן ומקובל. אך אפילו אם תצמצמו במקצת את אכילת הבשר תעזרו לסביבה ותשפרו מאד את איכות חייכם. אם זהו מחיר, הריהו תשלום זעום בעבור רווח גדול ורב. אם תמנעו מקניית מוצרים המכילים חומרי שימור וחומרי טעם וריח מלאכותיים, תצמצמו את סיכויי ילדיכם לחלות בסרטן ותעזרו למנוע הרס סביבתי. זהו מאמץ פשוט שיחסוך לכם ולילדיכם סבל מיותר והוצאות רפואיות חסרות טעם. אם תסרבו לקנות המבורגרים ברשתות ההמבורגר הגדולות תצילו את חיי ילדיכם, פשוטו כמשמעו, תמנעו סבל מיותר מחיות ותצילו מספר ילדים מרעב. זהו רווח נקי ללא מאמץ שכולנו נרוויח ממנו. הצעדים הקטנים הללו, אם יוכפלו במיליון, יהפכו את כיוון הצעידה שלנו מאובדן לתקווה. אני מאמין שזה אפשרי. ואתם?